

Uloga katoličkoga biskupa u ekumenskom poslanju Crkve od Drugoga vatikanskoga sabora do dokumenta *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski vademecum* (2020.)

IVAN MACUT*

• <https://doi.org/10.31823/d.32.4.3> •

UDK: 272-67.722.52"1962/2020" • Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 11. ožujka 2022. • Prihvaćeno: 4. rujna 2023.

Sažetak: Ovaj teološki rad podijelili smo, uz uvod i zaključak, na dva dijela. U prvom dijelu prikazali smo kako Drugi vatikanski sabor gleda na biskupe i njihovu ekumensku zadaću. Upravo je Drugi vatikanski sabor napravio kopernikanski obrat u Katoličkoj Crkvi u odnosu na njezinu ekumensku zauzetost, a u tom kontekstu biskupi imaju ključnu ulogu. Drugo poglavlje istražuje ulogu biskupa u ekumenizmu prema dokumentima Katoličke Crkve nakon Drugoga vatikanskoga sabora. Ovdje smo prikazali dokumente: Zakonik kanonskog prava; Katekizam Katoličke Crkve i obnovljeni ekumenski direktorij s naslovom Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu. Zaključak je kako je uloga biskupa nezamjenjiva. Biskupi imaju iznimno veliku odgovornost da svojim položajem i vlašću, koju imaju na području svojih biskupija, organiziraju, nadziru i provode sve ekumenske aktivnosti.

Ključne riječi: katolički biskup; jedinstvo kršćana; Drugi vatikanski sabor; Unitatis redintegratio; ekumenizam; Katolička Crkva.

Uvod

Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana 2020. godine objavilo je dokument *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski vademecum*. Dokument je zamišljen, kako u predgovoru dokumentu kažu kardinal Koch, predsjednik,

* Dr. Dr. sc. Ivan Macut, Institut za filozofiju, Ulica grada Vukovara 54, 10 000 Zagreb, Hrvatska, ivanmacut@libero.it

i biskup Farrell, tajnik, kao »pomoć dijecezanskim biskupima kako bi im se pomoglo da razumiju i ispune svoju ekumensku zadaću«. ¹ Kako bismo mogli uočiti eventualne novosti i nove naglaske koje taj dokument donosi u odnosu na ulogu biskupa u ekumenskom poslanju Crkve, držimo da je potrebno na pregledan način prikazati kako biskupovu ulogu u ekumenizmu promatra Katolička Crkva u svojim službenim dokumentima od Drugoga vatikanskoga sabora pa sve do danas. To smo istraživanje odlučili napraviti na način da ćemo u ovom radu prikazati ulogu katoličkoga biskupa u ekumenskom poslanju Crkve od Drugoga vatikanskoga sabora do dokumenta *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski vademecum*² (2020.), a u novom radu na tematsko-analitičan način obradit ćemo dokument *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski vademecum* te pokušati naznačiti novosti, eventualno nove smjernice i naglaske u odnosu na ranije crkvene dokumente. Držimo da ćemo po dovršetku tih dviju studija imati donekle zaokružen pogled i na stanje od Drugoga vatikanskoga sabora do ovoga, najnovijega dokumenta i na najnovija dostignuća u Katoličkoj Crkvi u kontekstu te teme.

1. Uloga biskupa u ekumenizmu prema dokumentima Drugoga vatikanskoga sabora

Drugi vatikanski sabor u odnosu na ekumenski pokret u cjelini i uključenost Katoličke Crkve u njega predstavlja kopernikanski obrat.³ Naime, kako je poznato, prije Drugoga vatikanskoga sabora službeni stav Katoličke Crkve, unatoč drukčijim glasovima i naporima pojedinaca iz kruga katoličkih teologa i intelektualaca,⁴ bio je ekumenizam povratka.⁵ Kao najvažniji primjer toga stava možemo navesti en-

¹ K. KOCH, B. FARELL, Predgovor, u: PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE JEDINSTVA KRŠĆANA, *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski vademecum*, Zagreb, 2021., 6.

² Riječ *vademecum* složenica je koja se sastoji od dviju latinskih riječi: »vade« – 'doći' i »mecum« – 'sa mnom'. Odnosi se na ono što 'dolazi (ide) sa mnom'. Primjerice kao sažeti (džepni priručnik ili vodič za određeno područje ili pak neku temu. U našem slučaju odnosi se na ekumensku dimenziju biskupske službe.

³ »Ukoliko se prisjetimo stavova Katoličke Crkve prije Drugoga vatikanskog sabora s obzirom na ekumenizam, ekumenska nastojanja protestanata i ostalih, ne govori se bez razloga, i s time se u potpunosti slažemo, o 'kopernikanskom obratu' na Drugom vatikanskom saboru. Koliko su te promjene značajne svjedoči nam i današnja situacija u kojoj Katolička Crkva svojim različitim ekumenskim komisijama i slično, predvodi ekumenski pokret u cjelini.« I. MACUT, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, Zagreb, 2019., 65–66.

⁴ Kao primjer možemo navesti teologa Yvesa Congara koji je svojim teološkim radovima s jedne strane zastupao ekumenizam povratka, ali je i gledao naprijed s nadom da će se i Katolička Crkva jednom preko svojega učiteljstva uključiti u aktivnosti suvremenoga ekumenskoga pokreta koji je 1910. godine započeo sa svojim nastojanjima i radom.

⁵ Razlog tomu jest sljedeći ekleziološki stav koji je prije Drugoga vatikanskoga sabora vrijedio samo za Katoličku Crkvu: »Crkvom koja je jedina jedna, sveta, katolička i apostolska, utemeljena na Isu-

cikliku pape Pija XI. *Mortalium animos* iz 1928. godine.⁶ I drugi katolički crkveni dokumenti tog pretkoncilskoga razdoblja uglavnom su jednodušno ponavljali istu misao i službeni stav Katoličke Crkve.⁷ Danas međutim svjedočimo promijenjenoj perspektivi te se sada u kontekstu ekumenskoga pokreta govori o tome da se svi trebamo obratiti Isusu Kristu te je potrebno da u međusobnom dijalogu i uvažavanju učimo jedni od drugih.⁸ Uz to govori se i o zajedničkom hodočašću⁹ prema punom i vidljivom jedinstvu. Sve to bilo bi nemoguće da se Katolička Crkva na Drugom vatikanskom saboru nije otvorila ekumenskim gibanjima.¹⁰

Nakon što je Prvi vatikanski sabor nedvojbeno dogmatski utvrdio tradicionalno katoličko učenje o papinskom primatu i njegovoj nezabludivosti, a Drugi vatikanski sabor se s time u potpunosti složio i ponovio, ovaj sabor u dogmatskoj konstituciji *Lumen gentium* ide korak dalje te u trećem poglavlju, pod naslovom *Hijerarhijsko uređenje Crkve i posebno episkopat*, govori o biskupima i njihovoj ulozi i odgovornosti u Katoličkoj Crkvi. »Ovaj Sveti sabor idući stopama Prvoga vatikanskog koncila zajedno s njime naučava i izjavljuje da je Isus Krist, vječni Pastir, sagradio svetu Crkvu poslavši apostole kao što je i sam bio poslan od Oca (usp. Iv 20, 21); htio je da njihovi nasljednici, to jest biskupi, budu u njegovoj Crkvi pastiri do kraja vjekova. Kako bi, pak, sam episkopat bio jedan i nerazdijeljen, postavio je na čelo ostalim apostolima blaženoga Petra te u njemu ustanovio trajno i vidljivo počelo i temelj jedinstva vjere i zajedništva.«¹¹

---

su Kristu i posvjedočena u Vjerovanju.« R. ROUSE, S. C. NEILL, *Storia del movimento ecumenico dal 1517 al 1948. III. Dalla Conferenza di Edimburgo (1910) all'Assemblea ecumenica di Amsterdam (1948)*, Bologna, 1982., 483.

⁶ PIO XI., *Mortalium animos*, u: *Acta Apostolicae Sedis* 20(1928.)1, 5–16.

⁷ Spomenimo samo nekoliko papa i dokumenata: PIO X., *Ex quo*, u: *Acta Apostolicae Sedis* 3(1911.), 690–692.; PIO X., *Editae saepe Dei*, u: *Acta Apostolicae Sedis* 3(1911.), 357–380.; BENEDIKT XV., *Cum Catholicae Ecclesiae*, u: *Acta Apostolicae Sedis* 8(1916.), 137–138.; PIO XI., *Rerum orientalium*, u: *Acta Apostolicae Sedis* 20(1928.), 227–288. itd.

⁸ Usp. W. KASPER, *Teologia ecumenica: situazione attuale*, u: *Alpha Omega* 9(2006.)3, 372.

⁹ Papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium – Radost evanđelja* o ekumenskom dijalogu s drugim kršćanima o tome kaže sljedeće: »Moramo uvijek imati na umu da smo hodočasnici koji hodočaste zajedno.« FRANJO, *Evangelii gaudium – Radost evanđelja*, Zagreb, 2015., 244.

¹⁰ Kardinal Walter Kasper točno zaključuje kada kaže kako je upravo dekret *Unitatis redintegratio*, tj. Drugi vatikanski sabor ekumenski pokret prepoznao kao znak djelovanja Duha Svetoga i istaknuo promicanje toga pokreta kao jedan od svojih najvažnijih zadataka. Usp. W. KASPER, *Da svi budu jedno. Putovima jedinstva*, Beograd, 2020., 19.

¹¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium*, u: *ISTI, Dokumenti*, VII. izdanje, popravljeno i dopunjeno, Zagreb, 2008., br. 18. (= LG).

Dok dogmatska konstitucija *Lumen gentium* ne progovara o ulozi biskupa u kontekstu ekumenskoga pokreta, nego u kontekstu hijerarhijskoga uređenja Crkve i tu pojašnjava ulogu biskupa u kontekstu biskupskoga kolegija i odnosa prema rimskom prvosvećeniku,¹² ali i naglašava trostruku zadaću svakoga biskupa, a to je služba propovijedanja¹³, služba posvećivanja¹⁴ i služba upravljanja¹⁵, dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* na poseban način progovorio je i o ulozi biskupa u kontekstu ekumenskoga poslanja Crkve.

Dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* predstavlja polazišnu točku kada je riječ o djelovanju Katoličke Crkve općenito, a onda i svakoga pojedinca, pa i biskupa, u ekumenskom poslanju Crkve.¹⁶ Kada je riječ o djelovanju biskupa u ekumenizmu, *Unitatis redintegratio* predstavlja polazišnu točku¹⁷ na način da će nakon dovršetka sabora biti potrebno izraditi nove dokumente koji će pojasniti i opširnije progovoriti o biskupovoj ulozi u ekumenskom poslanju Crkve, a o tome ćemo nešto detaljnije progovoriti kasnije, u nastavku rada. Pogledajmo sada što ekumenski dekret kaže o ulozi biskupa i njegovu ekumenskom djelovanju.

Saborski oci, tj. dekret o ekumenizmu ponajprije »s radošću opaža« da sve više i više raste sudjelovanje katoličkih vjernika u ekumenskom radu.¹⁸ Ta radost svakako je novost u odnosu na pretkoncilsko razdoblje, u kojem je prevladavala zabrinutost oko eventualnoga uključivanja katolika u ekumenska gibanja, bilo na svjetskoj bilo na lokalnoj razini. Dok s jedne strane raste uključenost katoličkih vjernika u ekumenska gibanja, s druge pak strane Sabor taj rad »povjerava biskupima diljem svega svijeta da ga domišljato promiču i njime razborito ravnaju«¹⁹. Ovdje vidimo poveznicu između dogmatske konstitucije *Lumen gentium* i saborskoga naglašava-

¹² LG, br. 22–23.

¹³ LG, br. 25.

¹⁴ LG, br. 26.

¹⁵ LG, br. 27.

¹⁶ »Dekret potvrđuje da Katolička Crkva, u vjernosti svojem vjerskom poslanju, ulazi u ekumenski pokret (...).« J. GROSS, E. McMANUS, A. RIGGS, *Introduction to ecumenism*, New York, 1998, 39.

¹⁷ Od uključivanja Katoličke Crkve u ekumenski pokret na Drugom vatikanskom saboru pa prema novijem vremenu učinjen je golem napredak na brojnim područjima koja su do tada isključivo opterećivala kršćane, a od Sabora na tim pitanjima predano rade objavljujući zajedno važne dokumente, kao na primjer Limski dokument iz 1982. godine. Usp. T. P. RAUSCH, *The Present State of Ecumenism*, u: *Perspectiva Theologia* 49(2017.)1, 88.

¹⁸ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Unitatis redintegratio*, u: ISTI, *Dokumenti*, br. 4. (= UR).

¹⁹ UR, br. 4. »Na kraju Sabor ohrabruje katoličke vjernike neka sve više sudjeluju na ekumenskom polju, a biskupe sokoli da mudro i razborito svuda po kugli zemaljskoj promiču i ravnaju ekumenskim djelom.« R. PERIĆ, M. LACKO, *Dekret o ekumenizmu Unitatis redintegratio – Dekret o Istočnim Katoličkim Crkvama Orientalium ecclesiarum*, Zagreb, 1987., 70.

nja zadaće biskupa u upravljanju. Biskupi su zaduženi za očuvanje pravovjernosti na području svoje biskupije, ali su zaduženi i za koordiniranje svega teološkoga i pastoralnoga rada.

Cilj je ekumenizma ponovna uspostava jedinstva među odijeljenim kršćanima. Kako bi se ono ponovno uspostavilo, potreban je zauzeti rad svih kršćana. Ipak, u tom zauzetom radu oko ponovne uspostave jedinstva posebnu ulogu i zadaću, prema katoličkoj ekleziologiji i učenju, ima upravo pastir, tj. biskup. *Unitatis redintegratio* u broju 5 kaže sljedeće: »Skrb za ponovnu uspostavu jedinstva tiče se cijele Crkve, kako vjernika tako i pastira; ona obvezuje svakoga pojedinog od njih već prema njegovoj sposobnosti, bilo u svagdašnjem kršćanskom životu bilo u teološkim i povijesnim istraživanjima.«²⁰

Uz brigu oko ponovne uspostave jedinstva dekret *Unitatis redintegratio* nešto kasnije govori o još jednoj iznimno važnoj temi u kontekstu ekumenskoga dijaloga, a to je *communicatio in sacris*.²¹ Ono ne može biti smatrano sredstvom ponovne uspostave jedinstva razjedinjenih kršćana. Sabor jasno naglašava tko ima vlast i dužnost odrediti kako je i kada dopušten *communicatio in sacris*: »O konkretnome načinu postupanja neka razborito odluči mjesna biskupska vlast uzimajući u obzir sve

²⁰ UR, br. 5. »Ipak, glavna briga za potpuno jedinstvo kršćana zapada crkvene pastire. Pastiri su ne samo učitelji vjere i ćudoređa, nego i izdavači i provoditelji pastoralnih odredbi na povjerenom području. Oni će se posebno brinuti za to da svojim suradnicima omoguće specijalizaciju u pojedinim strukama u teologiji, sociologiji, psihologiji, povijesti i drugim granama koje neposredno zadiru u ekumenizam. Golem je posao teološkog, povijesnog, duhovnog i liturgijskog karaktera pred ekumenistima koji se pozivaju da rasvijetle putove k savršenu jedinstvu«. R. PERIĆ, M. LACKO, *Dekret o ekumenizmu Unitatis redintegratio – Dekret o Istočnim Katoličkim Crkvama Orientalium ecclesiarum*, 73–74.

²¹ Zvonko Pažin u svojem vrlo dobrom članku o *Communicatio in sacris* zaključuje: »Kada je u pitanju zajedništvo u bogoslužju, razlikuje se *communicatio in spiritualibus* gdje se radi o nesakramentalnim slavljinama u kojima postoji razmjerno velika sloboda. Npr. katolički vjernik ili službenik može u drugoj nesjedinjenoj Crkvi u bogoslužju čitati čitanja, govoriti molitve. Kada je u pitanju *communicatio in sacris* (zajedničarenje u svetim stvarima), tj. sakramentima, pravila su puno određenija. Intercelebracija, tj. bogoslužje u kojem bi zajedno slavili katolički svećenik i pripadnik neke odijeljene Crkve, nije dopuštena. Međutim, u izuzetnim prilikama kada se ne može doći do katoličkog službenika, vjernik može primiti sakramente euharistije, pomirenja i bolesničkog pomazanja, te uz dopuštenje mjesnog ordinarija može sklopiti ženidbu u drugoj nesjedinjenoj Crkvi, kao i obratno. Možemo zaključiti da je zajedništvo u duhovnim stvarima i u svetim činima izraz potrebe sadašnjega trenutka ali i poštovanja i kršćanske ljubavi, što je preduvjet jedinstva prema kojem svi težimo.« Z. PAŽIN, *Communicatio in sacris*, u: *Diacovensia* 21(2013.)4, 718. Na hrvatskom jeziku imamo još nekoliko radova koji, više ili manje, govore i o toj tematici. Ovdje izdvajamo sljedeće: N. IKIĆ, *Sakramenti in genere, communicatio in sacris i sakramentali u katoličkom i pravoslavnom nauku i praksi*, u: *Bogoslovska smotra* 80(2010.)4, 1163–1189.; T. VUKŠIĆ, *Communicatio in sacris u novom crkvenom zakoniku*, u: *Crkva u svijetu* 21(1986.)3, 269–280.; J. ZEČEVIĆ, *Katoličko razumijevanje jedinstva i zajedništva kršćana*, u: *Kairos* 2(2008.)1, 89–99.

okolnosti mjesta, vremena i osoba, osim ako biskupska konferencija prema propisu vlastitoga statuta ili Sveta Stolica drukčije ne odluče.«²²

Dekret o ekumenizmu *Unitatis redintegratio* nakon što je ukratko izložio i o obnovi Crkve i o duhovnom ekumenizmu, prelazi na govor o upoznavanju odijeljene braće na teološko-znanstveni način. Saborski oci ne samo da ne isključuju i druge znanosti kada je riječ o upoznavanju odijeljene braće, kao što su povijest, duhovnost, religiozna psihologija i sl., štoviše, preporučuju ih, naglašavaju i važnost ekumenskih skupova koji trebaju biti brižno pripremljeni s obje strane. I u tome opet nezamjenjivu ulogu imaju biskupi. Dekret o ekumenizmu o tome kaže: »Kako bi se to postiglo, mnogo pripomažu skupovi pripremljeni s obje strana, na kojima se osobito raspravljaju teološka pitanja i gdje svatko nastupa ravnopravno, samo neka su oni koji na njima sudjeluju – pod nadzorom biskupa – uistinu stručnjaci.«²³ Budući da biskupi, kako kaže *Lumen gentium*, trebaju objavu prikladnim sredstvima pravilno istraživati i prikladno izlagati,²⁴ zaduženi su da bdiju nad djelovanjem pojedinih teologa u svojoj biskupiji kako bi se uvijek podlagali učenju učiteljstva i da ne bi slučajno prešli granice objavljenih istina vjere. Zadaća je, nadalje, biskupa da se pobrine da u svojoj biskupiji ima stručnjaka koji će biti sposobni stručno sudjelovati na ekumenskim skupovima i koji će iznositi katolički nauk i stav u spornim i dvojbjenim pitanjima.²⁵

Prije nego što prijedemo na razdoblje nakon Drugoga vatikanskoga sabora i dokumente koji su doneseni, a važni su u ovom našem kontekstu uloge biskupa u ekumenizmu, spomenimo i Dekret o pastirskoj službi biskupa u Crkvi *Christus Dominus* koji u broju 16 o biskupima kaže sljedeće: »Neka s ljubavlju susreću odijeljenu braću preporučujući također svojim vjernicima da se prema njima odnose s velikom čovječnošću i ljubavlju te tako također promiču ekumenizam kako ga shvaća

²² UR, br. 8. Ratko Perić i Michal Lacko u svojem komentaru dekreta *Unitatis redintegratio*, a na temelju studiranja saborskih izvora i literature, naglasili su kako nisu svi saborski oci bili zadovoljni s tom formulacijom, tj. tražili su da se naznače točnije i jasnije upute kako postupati, neki su tražili da se odluke prepuste biskupskim konferencijama, a neki pak da se sve prepusti Svetoj stolici na odlučivanje, te zaključuju sljedećim riječima: »Od prijedloga prihvaćeno je samo malo: konačan tekst nešto je proširen i ostavljena je mogućnost prosuđivanja i mjesnom biskupu, i biskupskim konferencijama i Apostolskoj Stolici«. R. PERIĆ, M. LACKO, *Dekret o ekumenizmu Unitatis redintegratio – Dekret o Istočnim Katoličkim Crkvama Orientalium ecclesiarum*, 91.

²³ UR, br. 9.

²⁴ Usp. LG, br. 25.

²⁵ »Razumije se samo po sebi da Dekret traži da te stručnjake, upućene na takve sastanke, potvrdi nadležna crkvena vlast, ako govore u ime crkvenog jedinstva.« R. PERIĆ, M. LACKO, *Dekret o ekumenizmu Unitatis redintegratio – Dekret o Istočnim Katoličkim Crkvama Orientalium ecclesiarum*, 93.

Crkva.«²⁶ Taj poticaj saborskih otaca usmjeren je ponajprije na izvanjsko davanje znaka da pastiri, tj. biskupi, unatoč trenutačnoj razdijeljenosti između kršćanskih vjernika, ipak trebaju na izvanjski način i vidljivo pokazati da u drugim kršćanima vide samoga Gospodina, Isusa Krista. Pozvani su biti znak i promicatelji čovječnosti i ljubavi među razjedinjenim kršćanima i na taj način pokazati da iako smo odijeljeni, ipak smo braća i sestre u Isusu Kristu koji nam je svima isti Gospodin i Spasitelj. Naravno, biskupi, uostalom, kao i svi ostali katolički vjernici, pozvani su, kada je riječ o ekumenizmu, podlagati se službenom učenju Crkve i od njega ne odstupati, ni svojevóljno ni povedeni lažnim zanosom. Na taj način napravilo bi se više štete nego koristi za međusobno približavanje razjedinjenih kršćanskih vjernika.

Na koncu, držimo kako sva ta mjesta iz dokumenata Drugoga vatikanskoga sabora koja smo ukratko prikazali i obradili – koja, istina, nisu brojna, ali su itekako značajna i važna – svjedoče o nezamjenjivoj ulozi katoličkih biskupa u kontekstu ekumenskoga dijaloga. Treba također naglasiti kako je uloga biskupa u ekumenskom poslanju Crkve nedvojbeno i jasno istaknuta i podcrtana je njegova nezamjenjiva važnost u ekumenskom dijalogu na lokalnoj, biskupijskoj razini. Nije ni bilo moguće očekivati da će se na Drugom vatikanskom saboru o toj tematici mnogo iscrpnije govoriti. Vrijeme nakon Sabora donijelo nam je nove dokumente i smjernice u kojima nailazimo na mnogo konkretnije zadaće i ulogu katoličkih biskupa u ekumenskom poslanju Crkve.²⁷ Ipak, svi ti kasniji dokumenti svoje polazište i temelj pronalaze upravo na Drugom vatikanskom saboru u cjelini te na onim dokumentima koji na izričit način govore o ekumenizmu i njegovu promicanju.²⁸ Zato je sve te dokumente potrebno čitati i shvatiti kao jednu cjelinu, u kojoj se malo po malo, ovisno o kontekstu, opisuje uloga i zadaća pojedinih vjernika, pa tako i biskupa, u ekumenskom dijalogu.

²⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Christus Dominus*, u: ISTI, *Dokumenti*, br. 16. (= CD).

²⁷ Spomenimo ovdje činjenicu da su Biskupi Jugoslavije 1974. godine objavili *Pastirski poziv svim članovima Katoličke Crkve u Jugoslaviji na oživljavanje ekumenskog duha i nastojanja*. Od tada pa do danas nemamo novi ekumenski dokument naših biskupa. Nadamo se da će nedavno izdavanje dokumenta pod nazivom *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski vademecum* (2020.) potaknuti i Hrvatsku biskupsku konferenciju na žurno izdavanje novoga ekumenskoga dokumenta u kojem će se voditi računa s jedne strane o dokumentima Katoličke Crkve o ekumenizmu te s druge strane o našim konkretnim prilikama.

²⁸ Kevin McNamara o svrsi ekumenskoga dekreta drži sljedeće: »Svrha ekumenskoga dekreta je dati vodstvo za katolike u ekumenskoj teoriji i praksi; on će odrediti djelovanje katolika prema kršćanskom jedinstvu za dogleđnu budućnost.« K. McNAMARA, *Ecumenism in the light of Vatican II*, u: M. ADAMS (ur.), *Vatican II on Ecumenism*, Dublin, 1966., 66.

2. Uloga biskupa u ekumenizmu u crkvenim dokumentima nakon Drugoga vatikanskoga sabora

Ubrzo po dovršetku Drugoga vatikanskoga sabora pristupilo se izradi jednoga praktičnoga dokumenta koji je trebao, naravno, na temelju saborskih dokumenata, a na poseban način na temelju dekreta *Unitatis redintegratio*, dati konkretne upute za ekumensko djelovanje na svim razinama Katoličke Crkve. Taj je dokument izdalo ondašnje Tajništvo za jedinstvo, koje je izdalo ekumenski direktorij u dvama dijelovima, i to prvi dio 1969. godine pod naslovom *Ekumenski direktorij. Smjernice za provođenje koncilskih zaključaka o ekumenizmu* te drugi dio 1970. godine pod naslovom *Direktorij za provedbu zaključaka Drugoga vatikanskoga sabora o ekumenizmu*. S vremenom se uvidjela potreba obnavljanja toga ekumenskoga direktorija u dvama dijelovima, a ta se potreba javila nakon što su u međuvremenu u Katoličkoj Crkvi izdani drugi važni dokumenti kao što su obnovljeni *Zakonik kanonskoga prava* 1983. godine i *Katekizam Katoličke Crkve* 1992. godine. Papinsko vijeće za promicanje kršćanskoga jedinstva 1993. godine izdaje obnovljeni direktorij pod naslovom *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*. Budući da su se obnovljeni direktorij i smjernice koje u njemu pronalazimo temeljili na tim važnim dokumentima, prikazat ćemo što oni govore o ulozi biskupa u ekumenskom pokretu, a onda ćemo se posvetiti prikazu *Direktorija za primjenu načela i normi o ekumenizmu*.

2.1. ZAKONIK KANONSKOGA PRAVA

U obnovljenom *Zakoniku kanonskog prava* iz 1983. godine govori se i o ekumenskim temama.²⁹ Ovdje nas zanimaju isključivo kanoni koji su posvećeni biskupima i njihovu odnosu prema ekumenizmu.³⁰

U III. knjizi *Zakonika kanonskog prava* pod nazivom *Naučiteljska služba Crkve* kanon 755 govori o biskupima u odnosu na ekumenski pokret u cjelini: »Sav Biskupski zbor, a u prvom redu Apostolska Stolica imaju zadaću da među katolicima podupiru i vode ekumenski pokret, kojega je svrha obnova jedinstva među svim kršćanima, koji je Crkva dužna promicati po Kristovoj volji. Isto tako zadaća je biskupa, i prema pravnoj odredbi, biskupskih konferencija da promiču to jedinstvo i da prema različitim potrebama ili prilikama daju praktične odredbe, vodeći računa o propisima koje je donijela vrhovna crkvena vlast« (kan. 755, § 1 i 2). Kanon 755 u sebi sadrži nekoliko važnih elemenata kada je riječ o odnosu biskupa prema eku-

²⁹ O svim kanonima iz *Zakonika kanonskog prava* iz 1983. godine upućujemo na: I. MACUT, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, 133–148.

³⁰ *Codex Iuris Canonici*, auctoritate Ioannis Pauli II promulgatus, u: AAS 75(1983.)2, 1–317.; hrvatski prijevod: *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996.

menskom pokretu u cjelini: među katolicima podupirati i voditi ekumenski pokret, promicati jedinstvo kršćana te, konačno, davati praktične odredbe. Katolička Crkva u tom kanonu određuje kako biskupi ne smiju biti protiv ekumenskoga pokreta ili pak ravnodušni prema njemu. Njihova je uloga aktivno podupiranje među katolicima. Uz to od njih se traži da vode ekumenski pokret u svojim biskupijama. Vidi-mo kako zakonodavac zahtijeva od biskupa proaktivnu ulogu na način da trebaju promicati jedinstvo kršćana. *Zakonik kanonskog prava* međutim ne govori izričito na koji bi način biskupi trebali promicati jedinstvo kršćana, ali nedvojbeno je kako trebaju slijediti upute Svete stolice, odnosno Papinskoga vijeća za jedinstvo kršćana i odredbe iz *Ekumenskoga direktorija*. Na koncu, u kanonu 755 govori se o tome da biskupi trebaju davati praktične odredbe, naravno, u skladu s propisima koje je donijela vrhovna crkvena vlast. Dok je u ranijim odredbama u tom kanonu riječ o tome da su one usmjerene na djelovanje biskupa isključivo među katolicima, ovdje je riječ, smatramo, o tome da se to djelovanje proširuje i na one koji nisu katolici. Naime istina je da odredbe Katoličke Crkve vrijede isključivo za katoličke vjernike, međutim kada je riječ o ekumenizmu, onda te iste odredbe pozivaju i druge kršćane na način da o tim odredbama moraju voditi računa kada vode ekumenski dijalog s katolicima ili pak kad provode praktični ekumenizam. I nekatolici trebaju poznavati katoličke odredbe kako svojim djelovanjem ne bi doveli do toga da katolici, možda i ne znajući, prekrše odredbe vrhovne crkvene vlasti ili odredbe katoličkih biskupa.

U II. knjizi *Zakonika kanonskog prava* pod nazivom *Božji narod* o dijecezanskom biskupu kaže: »Prema braći koja nisu u potpunom zajedništvu s Katoličkom Crkvom neka se odnosi s ljudskošću i ljubavlju i neka podupire ekumenizam kako ga shvaća Crkva« (kan. 383, § 3). Taj je kanon u trećem paragrafu u potpunom skladu s drugim paragrafom kanona 755, s tim da je novost u tome da se naglašava važnost pozitivnoga odnosa prema onima koji nisu u zajedništvu s Katoličkom Crkvom, naime traži da se odnosi prema njima s ljudskošću i ljubavlju.

Mjerodavna crkvena vlast, tj. biskupi dužni su u skladu s odredbama Katoličke Crkve i u dogovoru i savjetovanjem s mjerodavnom vlašću drugih kršćanskih Crkava i crkvenih zajednica donositi odredbe i odlučivati i u nekim konkretnim pastoralnim slučajevima kao na primjer o podjeljivanju sakramenata pokore, euharistije i bolesničkoga pomazanja u slučaju velike potrebe onima koji od Katoličke Crkve to traže iako nisu u potpunom zajedništvu s Katoličkom Crkvom, a ne mogu doći do služitelja svoje zajednice.³¹

³¹ »Ako je smrtna pogibelj ili ako, prema sudu dijecezanskoga biskupa ili biskupske konferencije, to zahtijeva druga velika potreba, katolički služitelji dopušteno podjeljuju spomenute sakramente [pokore, euharistije i bolesničkog pomazanja, op. a.] i drugim kršćanima koji nisu u potpunom

Kada je riječ o konkretnom crkveno-pastoralnom životu katoličkih službenika, *Zakonik kanonskog prava*, u kontekstu našega tematiziranja odnosa biskupa i ekumenskoga poslanja Crkve, govori o još nekoliko važnih elemenata. Prvo, na mjesnoga ordinarija spada dužnost prosuđivanja opravdanosti razloga, i u skladu s tim dopuštanja ili uskraćivanja, slavljenja euharistije u hramu Crkve ili crkvene zajednice koje nisu u potpunom zajedništvu s Katoličkom Crkvom.³² Drugo, na mjesnoga ordinarija i njegov razboriti sud spada da dopusti ili pak ne dopusti krštenima koji su članovi neke nekatoličke Crkve ili crkvene zajednice crkveni sprovod, vodeći računa da se pokojnik nije izričito protivno izrazio za života te da nije moguće prisustvovanje vlastitoga crkvenoga službenika Crkve ili crkvene zajednice kojoj je pokojnik po krštenju pripadao.³³ Treće, kada je riječ o sklapanju ženidbe, *Zakonik kanonskog prava*, u kontekstu našega istraživanja, donosi nekoliko važnih odredbi. Kanon 1124 *Zakonika kanonskog prava* kaže: »Ženidba između dviju krštenih osoba od kojih je jedna krštena u Katoličkoj Crkvi ili je u nju primljena poslije krštenja i koja nije od nje formalnim činom otpala, a druga pripada Crkvi ili crkvenoj zajednici, koja nema potpunoga zajedništva s Katoličkom Crkvom, zabranjena je bez izričitoga dopuštenja mjerodavne vlasti« (kan. 1124). Nadalje, idući kanon jasno određuje da to dopuštenje može dati isključivo mjesni ordinarij, i to ako postoji opravdani i razboriti razlog.³⁴ Nadalje, kada je riječ o obdržavanju kanonskoga oblika ženidbe, ako postoje ozbiljne poteškoće, mjesni ordinarij katoličke stranke ima pravo u pojedinačnim slučajevima dati oprost od njega, ali isti kanon izričito traži da se katolički biskup posavjetuje s ordinarijem mjesta gdje se sklapa ženidba i da poštuje za valjanost neki javni oblik sklapanja.³⁵ Ako se ispune svi uvjeti i

---

zajedništvu s Katoličkom Crkvom i koji ne mogu doći do služitelja svoje zajednice, a po svojoj volji to mole, samo ako s obzirom na te sakramente očituju katoličku vjeru i ako su pravo raspoloženi. Neka dijecezanski biskup ili biskupska konferencija ne donose opće odredbe za slučajeve o kojima se govori u §§ 2, 3. i 4, osim pošto se posavjetuju s mjerodavnom barem mjesnom vlašću dotične nekatoličke Crkve ili zajednice« (kan. 844, § 4 i 5).

³² »Zbog opravdanoga razloga i s izričitim dopuštanjem mjesnoga ordinarija svećeniku je dopušteno, pošto otkloni sablazan, slaviti euharistiju u hramu neke Crkve ili crkvene zajednice koje nisu u potpunom zajedništvu s Katoličkom Crkvom« (kan. 933).

³³ »Prema razboritom sudu mjesnog ordinarija crkveni se sprovod može dopustiti krštenima koji su članovi neke nekatoličke Crkve ili crkvene zajednice, osim ako je utvrđena njihova protivna volja i samo ako nije moguće imati vlastitog službenika« (kan. 1183, § 3).

³⁴ »To dopuštenje može dati mjesni ordinarij ako postoji opravdan i razborit razlog (...)« (kan. 1125).

³⁵ »Ako obdržavanju kanonskog oblika stoje na putu velike poteškoće, mjesni ordinarij katoličke stranke ima pravo u pojedinačnim slučajevima dati oprost od njega, posavjetovavši se ipak s ordinarijem mjesta gdje se sklapa ženidba i poštujući za valjanost neki javni oblik sklapanja; biskupska konferencija treba da donese odredbe prema kojima će se spomenuti oprost ujednačeno davati« (kan. 1127, § 2).

bračni supružnici sklope mješovitu ženidbu, na mjesnom je ordinariju, ali i drugim pastirima duša da se pobrinu da katoličkom ženidbenom drugu i djeci rođenoj u mješovitoj ženidbi ne uzmanjka duhovne pomoći te neka tim bračnim drugovima pomognu u unaprjeđivanju jedinstva i njihova obiteljskoga života.³⁶

Zaključno o ulozi biskupa u ekumenskom poslanju Crkve u kontekstu pojedinih kanona *Zakonika kanonskog prava* iz 1983. godine i više nego jasno proizlazi da se zakonodavac ponajprije usmjerio na pastoralno djelovanje. Naime uglavnom se naglašava velika i nezamjenjiva odgovornost biskupa u razboritom prosuđivanju i odlučivanju, bilo samostalno, bilo zajedno s drugim biskupima u sklopu biskupske konferencije, bilo pak zajedno s crkvenim poglavarima drugih kršćanskih Crkava i crkvenih zajednica, ali naravno vodeći računa i o okolnostima prostora i vremena te istodobno imajući na umu dobro i Crkve i duša. Biskupova je uloga nezamjenjiva u kontekstu ekumenskoga djelovanja na biskupijskoj i lokalnoj razini, ali s naglaskom da biskupi uvijek moraju voditi računa o smjernicama i uputama koje dolaze bilo od Svete stolice bilo od Papinskoga vijeća za promicanje jedinstva kršćana koje u ime Svete stolice promiče i vodi ekumenski dijalog u Katoličkoj Crkvi. Kada je sve skladno posloženo, onda i ekumensko nastojanje donosi svoje plodove u konkretnom životu i vodi sve vjernike bliže prema konačnom cilju, a to je vidljivo ujedinjenje svih Kristovih vjernika. O tom vidljivom jedinstvu kardinal Kasper na jednom mjestu piše ovako: »Ekumenski cilj Katoličke Crkve vidljivo je jedinstvo u jednoj vjeri, u istim sakramentima i apostolski utemeljenoj crkvenoj službi koja je određena za služenje riječi i sakramentima. Takvo jedinstvo ne smije se krivo shvaćati kao uniformnost. Jedinstvo uistinu može biti katoličko samo ako je odraz trinitarnog jedinstva, ako se shvaća kao jedinstvo u raznolikosti i u tom smislu kao jedinstvo u pomirenoj različitosti.«³⁷

2.2. KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE

Katekizam Katoličke Crkve govori i o ekumenskim temama.³⁸ Kada je pak riječ o središnjoj temi našega istraživanja, a to je uloga katoličkoga biskupa u ekumenskom poslanju Crkve, onda možemo s pravom zaključiti kako je *Katekizam Katoličke Cr-*

³⁶ »Neka se mjesni ordinariji i drugi pastiri duša brinu da katoličkom ženidbenom drugu i djeci rođenoj iz mješovite ženidbe ne uzmanjka duhovne pomoći za izvršavanje njihovih obveza i neka pomažu ženidbenim drugovima u unaprjeđivanju jedinstva ženidbenog i obiteljskog života« (kan. 1128).

³⁷ W. KASPER, *Crkva Isusa Krista. Ekleziološki spisi*, Zagreb, 2013., 68. (Citirano prema: I. MACUT, *Ekumenizam pape Franje*, Zagreb, 2015., 47–49.)

³⁸ Upućujemo na članak o toj tematici: T. VUKŠIĆ, Ekumenizam u Katekizmu Katoličke crkve, u: *Crkva u svijetu* 31 (1996.) 3, 304–322. i na osmo poglavlje u knjizi: Ekumenizam u Katekizmu Katoličke Crkve (1992.), u: I. MACUT, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, 161–174.

kve siromašan. Naime o toj temi u *Katekizmu Katoličke Crkve* nalazimo samo u tri broja, i to 822, 1401 i 1635. Sva ta tri broja zapravo ponavljaju već ranije učenje Katoličke Crkve. Tako u broju 822 *Katekizam Katoličke Crkve* preuzima iz dekreta *Unitatis redintegratio* broj 6 te naglašava kako se briga za obnovu jedinstva Crkve tiče cijele Crkve, tj. i vjernika i pastira.³⁹ U broju 1401 *Katekizam Katoličke Crkve* poziva se na *Zakonik kanonskog prava* iz 1983. godine i kanon 844, § 2 u kojem se govori o tome da prema sudu ordinarija katolički službenici mogu dijeliti sakramente euharistije, pokore i bolesničkoga pomazanja drugim kršćanima koji nisu u punom zajedništvu s Katoličkom Crkvom, naravno, ako oni te sakramente zatraže od katoličkoga službenika.⁴⁰ Konačno, u broju 1635 *Katekizam Katoličke Crkve* poziva se ponovno na *Zakonik kanonskog prava* iz 1983. godine, točnije na kanon 1124. Ovdje se naime tumači o dopuštenosti mješovite ženidbe te da se za njezino dopuštenje izričito traži dopuštenje crkvene vlasti.⁴¹

U uvodnoj apostolskoj konstituciji *Katekizma Katoličke Crkve*, pod naslovom *Čuvati polog vjere*, papa Ivan Pavao II. 1992. godine naglašava kako *Katekizam* s jedne strane »mora vjerno i organski izložiti nauk Svetoga pisma, predaje koja živi u Crkvi i autentičnog Učiteljstva, kao i duhovnu baštinu Otaca, Naučitelja, svetaca i svetica Katoličke Crkve (...)« te s druge strane *Katekizam* mora pomoći »osvijetliti svjetlom vjere nove prilike i probleme kojih u prošlosti nije bilo«⁴², u ekumenskim temama općenito, a o ulozi biskupa u ekumenizmu na poseban način ne pronalazimo ništa novo što ranije nije bilo napisano, propisano i zapovjeđeno. Ipak, zaključno možemo reći da iako *Katekizam Katoličke Crkve* ne govori toliko opširno o ulozi biskupa u ekumenskom poslanju Crkve, ipak, nedvojbeno je da biskupa promatra kao važnu osobu u kontekstu istoga ekumenskoga crkvenoga poslanja.

2.3. DIREKTORIJ ZA PRIMJENU NAČELA I NORMI O EKUMENIZMU

Nakon što je objavljen obnovljeni *Zakonik kanonskog prava* 1983. godine, *Zakonik kanona istočnih Crkava* 1990. te *Katekizam Katoličke Crkve* 1992. godine uvidjela se potreba revizije postojećega *Ekumenskoga direktorija*. Godine 1993. Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana objavilo je obnovljeni ekumenski direktorij pod naslovom *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*. Kada je riječ o adresatima direktorija, on je izravno upućen pastirima Katoličke Crkve jer su upravo

³⁹ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., br. 822. (= KKC).

⁴⁰ Usp. KKC, br. 1401.

⁴¹ Usp. KKC, br. 1635.

⁴² IVAN PAVAO II., *Čuvati polog vjere*, u: KKC, br. 12.

biskupi »pojedinačno za vlastite biskupije, i skupno za cijelu Crkvu, pod vodstvom Svete Stolice, odgovorni za ekumenske upute i poticaje«. ⁴³

U *Direktoriju* se kao crvena nit provlači misao o zadaći i odgovornosti biskupa za provedbe načela i uputa bilo ekumenskoga direktorija, bilo smjernica Drugoga vatikanskoga sabora, bilo ostalih važnih dokumenata izdanih u međuvremenu u Katoličkoj Crkvi u kojima se spominje i ekumensko poslanje. Upravo su biskupi oni koji su zaduženi za to da »vjerno primjenjuju i pastoralnom zauzetošću bdiju da se izbjegnu sva moguća zastranjenja«. ⁴⁴

Ovdje nam nije namjera, a niti je to svrha pisanja ovoga rada, predstaviti obnovljeni ekumenski direktorij u cjelini, ⁴⁵ nego samo naznačiti ona mjesta u kojima se izravno spominju biskupi i vidjeti koja je njihova zadaća u ekumenskom poslanju Crkve prema tom direktoriju. Promatrajući direktorij u cjelini, a koji se naravno temelji na već spomenutim važnim dokumentima Katoličke Crkve od Drugoga vatikanskoga sabora pa sve do obnove direktorija, biskupi imaju iznimno važnu i nezamjenjivu ulogu u promicanju ekumenskoga poslanja Crkve i u cjelokupnom njegovu ravnanju. Njihova se uloga ne promatra pod pasivnim vidom, nego je ona izrazito aktivna i važna. Na primjer biskupi su pozvani izabrati koje će se ekumenske akcije poduzimati i ravnati ekumenskim djelovanjem, u skladu s mjesnim prilikama, ⁴⁶ a vjernici katolici koji ekumenski djeluju moraju to činiti u zajedništvu i sporazumno sa svojim biskupima. ⁴⁷ Nadalje, biskupi imaju zadatak trajnoga bdijenja i prosuđivanja jer su upravo oni odgovorni za nauk i disciplinu Katoličke Crkve na području svojih biskupija te su pozvani na poticanje ozbiljnih ekumenskih inicijativa, ali istodobno su obvezni pratiti da se sve to odvija u skladu s katoličkim načelima ekumenizma. ⁴⁸ Na biskupe spada i to da svojim autentičnim i aktivnim ekumenskim djelovanjem s jedne strane povrate povjerenje onih kojima je povjerenje u ekumenizam splasnulo ili pak iščeznulo te s druge pak strane istim tim djelovanjem trebaju pravilno usmjeriti nerazboritu velikodušnost onih kojima nisu dovoljno poznate poteškoće koje se na putu jedinstva javljaju. ⁴⁹ U skladu s mjesnim prilikama pojedinih biskupskih

⁴³ PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE JEDINSTVA KRŠĆANA, *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, Zagreb, 1994., 4.

⁴⁴ *Isto*, 6.

⁴⁵ I prvi ekumenski direktorij u dvama dijelovima i ovaj novi, obnovljeni ekumenski direktorij detaljno je predstavljen u: I. MACUT, *Katolička Crkva i suvremeni ekumenski pokret*, 93–129.

⁴⁶ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE JEDINSTVA KRŠĆANA, *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, 31.

⁴⁷ Usp. *isto*, 24.

⁴⁸ Usp. *isto*, 30.

⁴⁹ Usp. *isto*.

konferencija i biskupija biskupi su pozvani, naravno, uvažavajući sve relevantne dokumente Katoličke Crkve koji se odnose na ekumenizam, ali također uvažavajući i posebnosti prilika i vremena u kojima žive i djeluju, donijeti i svoje praktične odredbe.⁵⁰ Već smo spomenuli da su katolički biskupi Jugoslavije 1974. godine objavili *Pastirski poziv svim članovima Katoličke Crkve u Jugoslaviji na oživljavanje ekumenskog duha i nastojanja*. Tek 2022. godine izdan je novi ekumenski dokument naših biskupa.⁵¹

Direktorij daje i neke konkretne upute biskupima kada je riječ o lokalnom ekumenskom dijalogu. Tako se na primjer naglašava važnost imenovanja biskupskoga delegata za ekumenizam. Uz delegata potrebno je imenovati i vijeće ili komisiju ili tajništvo za ekumenizam. Ako to okolnosti zahtijevaju, više se biskupija može ujediniti i zajedno oblikovati takvu komisiju ili tajništvo.⁵² Djelovanje bilo biskupskoga delegata, bilo vijeća ili komisije ili tajništva, bilo ustanova posvećenoga života i družbi apostolskoga života mora se ravnati prema uputama »što će ih za ekumensko djelovanje odrediti dijecezanski biskup, sinod istočnih katoličkih Crkava ili biskupske konferencije«. ⁵³ Kako bi se oni koji rade u pastoralu mogli dobro pripremiti za cjelokupno pastoralno djelovanje, a ono u sebe neizbježno uključuje i aktivni ekumenski rad, potrebno je da biskupi »daju opće smjernice u svezi s ekumenskim obrazovanjem«. ⁵⁴ To ekumensko obrazovanje ide za tim da se kod pastoralnih djelatnika ⁵⁵ zauzme ispravan, tj. istiniti ekumenski stav. ⁵⁶ Kada je riječ o konkretnom pastoralnom djelovanju pastoralnih djelatnika, *Direktorij* opet prepoznaje iznimno važnom ulogu biskupa. Riječ je o sakramentu krsta, euharistije, bolesničkoga pomazanja i ženidbe, o sudioništvu u nesakramentalnom bogoslužju,

⁵⁰ Usp. isto, 39.

⁵¹ HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Poticaji i smjernice za zauzetije ekumensko djelovanje*, Zagreb, 2022.

⁵² Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE JEDINSTVA KRŠĆANA, *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, 41–42.

⁵³ Isto, 50.

⁵⁴ Isto, 55.

⁵⁵ Papa Franjo u apostolskoj pobudnici *Evangelii gaudium - Radost evanđelja* govori o pastoralnim djelatnicima. »Osjećam golemu zahvalnost za zauzimanje svih onih koji rade u Crkvi. Ne želim se ovdje zadržavati na izlaganju djelovanja raznih pastoralnih djelatnika, od biskupa pa do najnižih i najskrivnijih crkvenih službi.« FRANJO, *Evangelii gaudium - Radost evanđelja*, Zagreb, 2015., 76. O dubljem shvaćanju pojma pastoralni djelatnici upućujemo na izvrstan članak: J. BALOBAN, Mentalni sklop pastoralnih djelatnika i pontifikat pape Franje, u: *Bogoslovska smotra* 87(2017.)1, 33–58.

⁵⁶ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA PROMICANJE JEDINSTVA KRŠĆANA, *Direktorij za primjenu načela i normi o ekumenizmu*, 70.

o sudjelovanju u drugim oblicima duhovnoga života i djelovanja kao što su na primjer korištenje drugih kršćana posvećenim i blagoslovljenim zgradama. U svemu tome traži se razboritost biskupa i njegove konkretne upute za postupanje, naravno, u skladu s ranijim učenjem Katoličke Crkve u pitanjima *communicatio in sacris* i *communicatio in spiritualibus*. Međutim u *Direktoriju* se, držimo vrlo mudro i ekumenski vrlo razborito, preporučuje da se na primjer kod sudioništva drugih kršćana u duhovnim djelatnostima i dobrima katolika obavi savjetovanje između crkvenih vlasti: »Glede tog sudioništva preporučuju se savjetovanja između katoličkih nadležnih vlasti i vlasti drugih zajednica kako bi se pronašle mogućnosti zakonite uzajamnosti prema nauku i predajama različitih zajednica.«⁵⁷

Uz pastoralni rad važni su, naravno, i ekumenski susreti i međusobna suradnja. Kada je riječ o katoličkom sudjelovanju u različitim oblicima ekumenskih susreta, onda *Direktorij* ponovno ističe nezamjenjivu ulogu biskupa. »Posljednji sud glede korisnosti i prikladnosti svih mjesnih oblika ekumenskog djelovanja pripada biskupu, vodeći računa o onome što je odlučeno na područnoj i nacionalnoj razini.«⁵⁸ Oni koji na ekumenskim susretima sudjeluju samostalno, tj. oni koji nisu službeni poslanici, izaslanici biskupa ili ne predstavljaju biskupiju, također se moraju ravnati odredbama biskupa i Katoličke Crkve. Onima koji su upućeni na te susrete, tj. poslani u ime mjesnoga biskupa ili biskupske konferencije, *Direktorij* kaže: »U tim slučajevima katolički sudionici osobito su odgovorni prema crkvenoj vlasti koja ih je ovlastila. Ta vlast mora dati svoj pristanak na svaki rezultat dijaloga prije nego što se njime Crkva službeno obveže.«⁵⁹ Na koncu, spomenimo i ekumensku suradnju u društvenom i kulturnom životu. *Direktorij* je, naravno, odobrava i promiče, ali opet se ističe nezamjenjiva uloga biskupa koji i taj dijalog mora usmjeravati i nadgledati.⁶⁰

Zaključno o *Direktoriju* i ulozi biskupa u ekumenskom poslanju Crkve možemo s pravom reći kako je uloga biskupa u promicanju ekumenskoga poslanja Crkve na lokalnoj razini ključna. To se, smatramo, i više nego jasno može vidjeti u svim onim slučajevima gdje *Direktorij* izričito spominje biskupe ili pak neizravno pretpostavlja njihovu uključenost u odlučivanje na biskupijskoj razini.

Zaključak

Uloga je katoličkoga biskupa u ekumenskom poslanju Crkve od Drugoga vaticanskoga sabora do dokumenta *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski vademecum*

---

⁵⁷ *Isto*, 106.

⁵⁸ *Isto*, 164.

⁵⁹ *Isto*, 175.

⁶⁰ *Usp. isto*, 212.

(2020.), jednom riječju sažeto rečeno, nezamjenjiva. Na biskupima je iznimno velika odgovornost da upravo oni svojim položajem i vlašću koju imaju na području svojih biskupija organiziraju, nadziru i provode sve ekumenske aktivnosti. Nadalje, oni su u pojedinim slučajevima zaduženi i da prije nekih konkretnih odluka razgovaraju s crkvenim vlastima drugih kršćanskih Crkava ili crkvenih zajednica te da u duhu međusobnoga uvažavanja i razumijevanja povlače određene ekumenske poteze. Od Drugoga vatikanskoga sabora pa sve do dokumenta *Biskup i jedinstvo kršćana: ekumenski vademecum* (2020.) u Katoličkoj Crkvi kao crvena nit provlači se odgovornost i ključna uloga biskupa u ekumenskom poslanju Crkve. Međutim ne možemo zanemariti činjenicu da je prošle – 2020. godine – Katolička Crkva, tj. Papinsko vijeće za promicanje jedinstva kršćana izdalo dokument – ekumenski vademekum – upravo za biskupe. Ima li kakvih novosti i koji su u njemu naglasci, ne bismo mogli jasno uvidjeti da u ovom radu nismo na pregledan način prikazali ulogu biskupa u ekumenskom poslanju Crkve od Drugoga vatikanskoga sabora do ekumenskoga vademekuma. Novosti i teološki sadržaj ekumenskoga vademekuma obradit ćemo u idućem članku te ćemo time moći uočiti i naglasiti novosti i perspektive koje se tim novim dokumentom eventualno naznačuju i otvaraju za ekumensko djelovanje biskupa u Katoličkoj Crkvi.

THE ROLE OF THE CATHOLIC BISHOP IN THE
ECUMENICAL MISSION OF THE CHURCH
FROM THE SECOND VATICAN COUNCIL TO
THE DOCUMENT *THE BISHOP AND CHRISTIAN
UNITY: AN ECUMENICAL VADEMECUM* (2020)

Ivan MACUT*

Summary: *In addition to the introduction and conclusion, we have divided this theological work into two parts. The first part shows how the Second Vatican Council views bishops and their ecumenical task. The Second Vatican Council made a Copernican turn in the Catholic Church concerning its ecumenical engagement, and bishops have a key role in this context. The second chapter explores the role of bishops in ecumenism according to the documents of the Catholic Church after the Second Vatican Council. Here, we have presented the documents: Code of Canon Law, Catechism of the Catholic Church, and a renewed ecumenical directory titled Directory for the Application of Principles and Norms on Ecumenism. The conclusion is that the role of the bishop is irreplaceable. Bishops have an extremely great responsibility to use their position and authority in the territory of their dioceses to organize, supervise, and implement all ecumenical activities.*

Keywords: *Catholic bishop; Christian unity; Second Vatican Council; Unitatis redintegratio; ecumenism; Catholic Church.*

---

* Ph.DD. Ivan Macut, Institute of Philosophy, Ulica grada Vukovara 54, 10000 Zagreb, Croatia, ivan-macut@libero.it